

Bil. 1

2018-03-26

Till sekretariatet för en
Nationell biblioteksstrategi

Läsfrämjande arbete för *alla* barn

Folkbibliotekens mera systematiska arbete med att nå *alla* barn kom igång på 1970-talet. Redan de tidiga barnbiblioteken (från 1910-talet och framåt) bedrev uppsökande arbete, men mera med inriktning på program (sagostunder, författarbesök), informationssökning (riktad till vissa skolklasser) och kulturverksamhet (teater, skapande verksamhet). Med det stora intresse för barns utveckling, sociala förhållanden och tillgång till kultur, och deras skilda förutsättningar, som väcktes i samhällsdebatten på 70-talet, satte barnbibliotekarierna igång med arbetet att nå alla barn, inte bara dem som hade intresserade vårdnadshavare och pedagoger. I detta arbete har En bok för alla spelat en avgörande roll.

Det första steget i det nya uppsökande arbetet var samarbetet med BVC. Barnhälsovården når nästan 100 % av barnen och deras vårdnadshavare, och har till uppgift att främja barnens hälsa och stimulera deras språkliga och kognitiva utveckling. Den är därmed en naturlig samarbetspartner för biblioteken. Med forskaren Lena Folkessons formulering har BVC och biblioteken ett (åtminstone delvis) ”gemensamt professionellt projekt”. Samarbetet med BVC är den vanligaste formen av uppsökande arbete på barnbiblioteken. I ca 80 % av kommunerna finns ett sådant samarbete.

Samarbetet började med informationsbroschyrer från biblioteket till föräldrarna, ofta i kombination med bokdepositioner och möten med personalen på BVC. På vissa bibliotek utvecklades arbetet med bokgåvor till barnen från biblioteket under barnets första år. Projekten var framgångsrika, permanentades och spred sig till övriga bibliotek. Problemet var att hitta tillräckligt bra och billiga böcker för utdelning. Om ett bibliotek skulle dela ut flera hundra böcker varje år blev kostnaden för hög. År 1989 erbjöd En bok för alla den första upplagan av *Barnens första bok* till ett pris som kunde hållas mycket lågt tack vare en stor upplaga. Boken är en antologi med bidrag ur den svenska bilderboksskatten och har hittills kommit ut i 1,3 milj. exemplar.

Andra titlar har också använts som bokgåvor av vissa bibliotek, men *Barnens första bok* är den titel som är mest använd. För att tillgodose de behov av en lite enklare bok, som biblioteken har framfört, har En bok för alla även gett ut *De små barnens bok* (första upplagan 2009, upplaga hittills ca 200 000 ex.), som även finns i en trespråkig upplaga på svenska, arabiska och engelska. Många bibliotek har också erbjudit *I denna vida värld* (2004, ca 100 000 ex.), en antologi med dikter och sånger på 65 språk, som alternativ eller tillägg till de familjer som talar andra språk än svenska. Vissa bibliotek följer upp kontakterna med barnen och deras familjer med ytterligare bokgåvor under barnens förskoletid och för det ändamålet har En bok för alla sammanställt *Barnens andra bok* (första upplagan 2001, ca 450 000 ex.). Även andra titlar ur En bok för allas utgivning, främst bilderböcker, används av biblioteken i BVC-samarbetet.

Det engelska nationella dokumenterat framgångsrika projektet Bookstart har spridit sig till flera andra länder och i Sverige pågår en pilotverksamhet kallad Bokstart med stöd av Kulturrådet. I Bokstart-projektet ingår hembesök och bokgåvor som väsentliga och uppskattade inslag, särskilt i

familjer som saknar lästradition och som har få eller inga böcker hemma. I början av 2000-talet inleddes ett samarbete mellan En bok för alla, Regionbibliotek Stockholm och Stockholms stadsbibliotek kallat Bokfröet, för ett försök med ett Bokstart-projekt i Sverige. I det ingick utbildning, informationsbroschyrer, bokgåvor och andra små presenter till barnet. En bok för alla erbjöd sig både att ge ut lämpliga titlar och producera övriga gåvor. Tyvärr beviljade inte Kulturrådet något bidrag för pilotprojektet.

Det pågående försöket med Bokstart är därför ett intressant nytt initiativ för att tidigt introducera böcker och information till barnen och deras vårdnadshavare. En bok för alla är mot bakgrund av förlagets tidigare engagemang och erfarenheter berett att vara en aktör i projektet.

Föreningen En bok för allas vänner

Bil. 2

2018-03-26

Till sekretariatet för en
Nationell biblioteksstrategi

Läsfrämjande för vuxna och föräldrar måste vara en viktig uppgift för kommunbiblioteken i en nationell biblioteksstrategi

Fastän samhället och mediasituationen genomgår snabba och stora förändringar tror vi att sambandet mellan demokrati och läsning fortfarande är starkt. Att på olika sätt främja läsandet är en grundläggande demokratisk uppgift som inte bara ska utvecklas inom skolan. Kommunbiblioteken har, i samarbete med civilsamhällets organisationer och föreningar, en viktig roll i att främja såväl läsande som demokrati. Detta belyses inte alls i rapporten *Den femte statsmakten*.

Bokförlaget En bok för alla och tidigare Litteraturfrämjandet för en läsfrämjande tradition vidare även efter perioden med statsbidrag för bokutgivning och läsfrämjande insatser. De erfarenheter som då vanns är ett viktigt bidrag till ett framtida läsfrämjande i kommunal biblioteksregi.

Samarbetet med folkrörelseorganisationer, i första hand studieförbunden, är en hörnsten. I studieförbundens medlemsorganisationer är många av målgruppen – vuxna icke- eller sällanläsare – organiserade. Där finns också en vilja att stimulera medlemmarnas intressen och utveckling. Läsning uppfattas som en förutsättning för demokratin. En bok för allas samarbete hade sin tyngdpunkt med fackföreningsrörelsen men även med medlemsorganisationer som Bygdegårdsföreningarna inom Studieförbundet Vuxenskolan och inom idrottsrörelsen vanns erfarenheter.

Metoderna går ut på att få till stånd möten mellan sällanläsaren och litteraturen. Främst handlar det om *mindre boksamlingar* (arbetsplats- och föreningsbibliotek, tvättstuge- och vägkrogsbibliotek med flera namn) som finns för utlåning. Boksamlingarna ska vara lätt tillgängliga och utlåningsrutinen enkel. Det begränsade men genomtänkta urvalet av böcker och andra medier är gjort utifrån mottagarnas önskemål, intressen, förmåga etc. Närheten och urvalet bidrar också till att omgivningen lättare kan tipsa den ovane om läsförslag.

Bokombudet (litteraturombud, läsombud och andra beteckningar) är en frivillig person utsedd av organisationen, som åtar sig att sköta boksamlingen på plats. Bokombudets motivation bygger på eget läsintresse och en vilja att bidra till kollegors utveckling. Bokombudet blir den vardagliga länken till kommunbiblioteket som kan ge professionellt stöd och stimulans genom utbildningar, informationsträffar, tips om böcker och bokprat.

En beprövad och framgångsrik läsfrämjande metod är *Läs för mej, pappa!* liksom ABF:s ”uppföljare” *Läs för mig!* Målinriktad värkning av deltagare till en pappadag med författarmöte, föreläsning om barns språk- och läsutveckling, studiebesök på kommunbiblioteket och bokprat med bokutdelning som avslutning är ett konceptet, som har visat sig vara lyckat. Vittnesmål från arrangörer och deltagare understryker att *Läs för mej, pappa!* bidragit till en attitydförändring hos föräldrarna och ökat läsande främst tillsammans med barnen men också för egen del.

Ännu en metod för ökat läsande är skönlitteratur i studiecirkel och andra utbildningar som exempelvis den fackliga. En roman med lämpligt tema som bredvidläsning och diskussionsunderlag i medlemscirkel eller arbetsmiljöutbildningar har visat sig vara stimulerande för fortsatt läsande.

Även om En bok för allas läsfrämjande verksamhet idag har en annan inriktning än ovanstående är dessa metoder i varierande grad i arbete både inom andra projekt och på egen hand och En bok för alla har unika erfarenheter av att nå vuxna icke- eller sällanläsare som måste tas tillvara.

Föreningen En bok för allas vänner

Bil. 3

2018-03-26

Till sekretariatet för en
Nationell biblioteksstrategi

En bok för alla aktuella läsfrämjande projekt

En bok för alla har sedan starten arbetat med många och olika läsfrämjande projekt, just nu arbetar vi främst med två olika läsfrämjande insatser – som båda riktar sig till barn och unga i olika utsatta livssituationer.

Letterbox Club

Letterbox Club Sverige är ett projekt som drivs av Stiftelsen Allmänna Barnhuset, Region Jönköpings län och En bok för alla och riktar sig till barn i utsatta livssituationer. Syftet är att stimulera och väcka barns nyfikenhet och lust att läsa, räkna och lära sig, genom att skicka paket med böcker, spel och skrivmaterial till barnen. Projekten involverar också folkbiblioteken i närområdet och bibliotekarier därifrån skickar med brev och uppmuntrar barnen till att besöka biblioteket. Projektet riktar sig till barn i familjer med långvarigt försörjningsstöd och familjehemsplacerade barn.

Bakgrunden till projektet är att de barn som under uppväxten varit placerade i familjehem, eller barn som vuxit upp i familjer med återkommande ekonomiskt bistånd lämnar i genomsnitt grundskolan med betydligt lägre betyg än andra barn. Orsaken till detta är inte enbart kognitiv förmåga. Eftersom dessa barn tycks underprestera utifrån sin potential finns här troligtvis förbättringsmöjligheter. Då dåliga skolresultat visar sig vara den starkaste riskfaktorn för framtida psykosociala problem i dessa grupper, kan satsningar på att förbättra deras skolresultat troligtvis också vara ett sätt att förbättra deras framtidsutsikter (Vinnerljung, Berlin & Hjern, 2010; Berlin, Vinnerljung & Hjern, 2011; Jackson, 1994).

En god läsförmåga är även viktigt för att kunna delta i det demokratiska samhället. Svårigheter att ta del av nyheter, samhällsinformation, fack- och skönlitteratur stänger ute. Att upptäcka läsningen och tillgång till böckernas värld kan också ge andra goda värden i livet.

The Letterbox Club har funnits i England ca 10 år och har spridits till flera andra länder. Projektet är mycket framgångsrikt och de pilotprojekt som gjorts visar att metoden fungerar mycket bra. Läsförmågan ökar och bokpaketen verkar också ha positiva känslomässiga effekter. Förhoppningen är att projektet ska kunna bli permanent i Sverige och ett flertal kommuner har visat intresse av att delta i projektet. I dagsläget har två olika pilotprojekt avslutats och utvärderats och nu inleds den tredje etappen av projektimplementeringen i Jönköpings län under 2018.

LFI – Läsa för integration

Läsa för integration (LFI) är en öppen läs-, litteratur- och kulturfrämjande verksamhet för barn i åldern 0-11 år och deras medföljande vuxna. En bok för alla sitter i projektets styrgrupp, har varit med från projektets början och stöttar projektet med böcker som delas ut till alla deltagare.

Projektet startades av Assyriska kulturföreningen kvinnosektion i Södertälje och målet är att främja läsning och skapande genom högläsning och improvisationsteater i veckovis återkommande aktiviteter. Visionen är att varje barn ska ha ordets makt och en arena att agera på och är i grunden en demokratistödande och maktutjämnande verksamhet.

Projektets primära målgrupp är barn som lever i socioekonomisk utsatthet, det kan vara nyanlända eller barn till nyanlända men behöver inte vara det. Aktiviteterna är förlagda till bostadsområden där arbetslösheten är högre än genomsnittet, skolresultaten lägre, ohälsan högre och samhällets utbud av kultur eller annan service är knapp.

Läsa för integration har tilldelats 5i12-priset 2015 samt LO:s kulturpris 2016. De har fått anslag för att utveckla och driva sin verksamhet från både Södertälje kommun, Kulturrådet och Postkodlotteriets Kulturstiftelse. LFI:s verksamhet har hittills bedrivits på tre olika plattformar: Assyriska kulturföreningen i Södertälje, Hovsjö Hub i Södertälje och där i samarbete med sommarbiblioteket samt mobila aktiviteter i samarbete med andra aktörer. LFI:s verksamhet är förlagd till platser och områden där målgruppen finns och vill på det sättet göra trösklarna lägre för att nå så många som möjligt. Sedan starten 2015 har projektet haft ungefär 10 000 besök på sina aktiviteter.

Läsa för integration jobbar efter devisen att en läsande individ är en reflekterande, språkstark och skapande individ. Varje bildningsresa börjar med en bok och alla barn har rätt till ett bibliotek, vilket kan vara det egna såväl som det gemensamma. Därför hjälper LFI barn och vuxna att hitta till biblioteket genom gemensamma besök till de kommunala biblioteken, där både vuxna och barn får hjälp att skaffa lånekort och får information om att det finns böcker på olika språk, ljudböcker, sagostunder med mera.

Föreningen En bok för allas vänner